

BUSSUM IN DE JAREN 1930 TOT HEDEN.

DE DERTIGER JAREN

Ter gelegenheid van het nieuwe jaar schrijft de redactie van de Bussumsche Courant d.d. 2 januari 1930:

"langzaam, heel langzaam en geleidelijk verandert het aangezicht der wereld.." Aan dat beeld van rust werd in de dertiger jaren aardig geknaagd. In de stille straten en lanen waar de voetgangers de boventoon vormden en de groenteman met paard en wagen, de aapjeskoetsier en de vele "loop"-jongens op de fiets, de hooiwagens, de bakkers en melkboeren met hun handkar voor het overige verkeer zorgden, verschenen geleidelijk de vracht- en personen auto's. Rijksautowegen werden langs Bussum aangelegd en verkeersborden verschenen. Verkeersongelukken werden in lange kolommen uitvoerig in de krant vermeld. Bij een botsing tussen een verhuisauto en een hooiwagen werd het aantal gebroken ribben van de voerman die van de bok geslingerd was nauwgezet medegedeeld.

Daar het publiek hoognodig geïnformeerd moest worden over de gevaren die het gemotoriseerd verkeer met zich meebracht, werd in november 1936 de Vereniging Veilig Verkeer Gooi Noord in Bussum opgericht.

In de gemeenteraad pleitte mej. Bahlman voor het stationeren van een agent op de hoek Brinklaan - Generaal De La Reijlaan. Toen in de raad aan de orde kwam het bebouwen van het braakliggende stuk grond aan de Stationsweg, repliceerde gemeenteraadslid Dr. Reiners met de opmerking, dat we in de toekomst een buitengewone toename van het verkeer zullen krijgen. Hij adviseerde ter plekke voorlopig een plantsoen aan te leggen.

Dat is te gek, antwoordde de Heer De Bordes. Bij verkoop brengt die grond f 40,- per M2 op. De wethouder, de heer Paul Brand vond 35 x 62 meter voor het stationsplein reeds een buitengewone ruimte.

Het vliegverkeer begon op gang te komen. Op de gashouder van de gasfabriek werd een pijl, wijzend richting noord geschilderd ten behoeve van de piloten. Op de Meent bevond zich een noodlandingsterrein, waar op zekere dag 3 Koolhoven en 1 Pandervliegtuig landden.

Ook de economische crisis bracht spanning en onrust in Bussum. Werkverschaffingsprojecten werden door onruststokers bedreigd. In Bussums haven werd het stiller. De aanvoer van bouwmaterialen per schip stokte. Door de crisis werd er nauwelijks gebouwd. In 1927 kwamen er rond 2900 schepen in de haven, terwijl dat in 1930 goed 2500 waren. In 1939 zo weinig dat men dempen overwoog. Een "lichtpuntje" voor de bouw was, dat Concordia in 1930 totaal afbrandde en herbouw, crisis of geen crisis, door iedereen gewenst werd.

Het was een spectaculaire brand. Om 6 uur 's morgens belde een agent aan bij directeur Padberg, zeggende: "Schrikt u maar niet." Doch over de schouders van de agent zag de heer Padberg al de vlammen steil omhoog gaan. De muziekschool die in Concordia was ondergebracht verloor al haar instrumenten. Totale schade aan

gebouw en inventaris f 176.000.--.

Spanning en onrust veroorzaakte ook het drankmisbruik. Verschillende verenigingen, hetzij op katholieke, gereformeerde of op nationale grondslag trachtten daar iets aan te doen. De kriminaliteit was toen vrij gering. Fietsendieven, dieven die een fietsenbelastingplaatje à f 2,50 stalen of dieven die na een lange achtervolging door de politie een bankbiljet van f 10,- bleken verborgen te hebben in een schoen waren groot nieuws.

Veel spanning echter was er op politiek gebied door o.a. de opkomst van de NSB. Het volgende verkiezingsstaatje geeft daarvan een beeld.

	<u>1931</u>	<u>1935</u>
Anti-revolutionaire Partij	1056	1215
R.S.A.P.	27	264
R.K. Staatspartij	3337	3209
Kath. Dem. Partij	22	385
S.D.A.P.	1715	1701
St. geref. Partij	118	97
N.S.B.	--	1525
Chr. Hist. Unie	1476	1491
Vrijz. Dem. Bond	297	500
Communisten	66	243
Lampetje	--	6
Vrijheidsbond	2521	1619

De N.S.B. won, ondanks het feit, dat de leden met gummielknuppels en gasbuizen werden gemolesteerd. Met oproepen zoals: "Steunt de wekelijkse-Bussumse-Collecte van het Crisis Comité, kwam men er niet. Het comité raakte zelfs in geldnood en het Rijk moest bijspringen. In de werkverschaffing werd 48 uur werk gegarandeerd. Loon per uur 38 cent, doch bij "vlijtige" arbeid kwam daar 10% bovenop. De gemeente kon weinig doen en deed men wat b.v. het trachten opkopen van het terrein van de in 1935 afgebrande leerfabriek, dan vonden velen dat geld verkeerd besteed.

In 1935 werd de burgemeester, de heer De Bordes, voorzitter van een stembureau in Saarland, om de twist tussen Duitsland en Frankrijk over het Saargebied te helpen oplossen. Ondanks alles had men de moed om in 1930 te starten met een concours hippique op Werk IV. Het werd een jaarlijks weerkerend evenement.

DE OORLOGSJAREN

Jet jaar 1940 begon met ijspret en een lange strenge winter. De bezetting van de Palmkazerne werd verdubbeld en in Hotel Nieuw Bussum, -toen reeds de Oranje Nassau kazerne genaamd daar al eerder een detachement motorartillerie er ingekwartierd was geweest-, kwamen de Spoorwegtroepen. Bussum was in rep en roer; er moest gebreid worden voor de soldaten. "Laat de breinaalden tikken", was de leus! Door de vorst kon men pas op 6 april beginnen met de bouw van 18 schuilkelders. Er kwam een bonnenstelsel om het hamsteren te beperken. De Bussumse burgerij

schonk muziekinstrumenten aan het garnizoen in de Palmkazerne. Toen volgde snel achter elkaar de Staat van Beleg (19 april) en het intrekken van alle verloven (7 mei). Nog op 30 april, op de verjaardag van Prinses Juliana, hadden de militairen een vrolijke mars door Bussum gemaakt. Dan in de vroege ochtend van 10 mei was er geronk van Duitse vliegtuigen boven Bussum: OORLOG.

Een vliegtuig maakte een noodlanding op een weide onder 's-Graveland. Met getrokken revolver arresteerden twee Bussumse politieagenten de bemanning.

Na het dramatische einde van de strijd in ons land bood Bussum onderdak aan dakloze vluchtelingen. Het dagelijks leven kwam weer op gang. Zo werd op 23 mei de Brediusbrug afgebroken en op 23 oktober werd begonnen met het dempen van Bussums haven.

De 30.000 ste inwoner was op komst. Gedeputeerde Staten vroegen Bussum en Naarden zich tot één plaats te herenigen. Bussum was daartoe bereid, maar Naarden totaal niet. In het kader van dit artikel zou dieper op de bewogen oorlogsjaren in moeten worden gegaan. Die verdienen echter een ruimere beschrijving.

In september 1944 kwam een zeer grote groep ontheemde Arnhemmers naar Bussum en in 1946 repatrieerden zeer veel mensen uit Nederlands Oost-Indië.

BUSSUM BOUWT

Weinig bouwactiviteit was er gedurende de oorlog en de na-oorlogse jaren. Echter in 1950 haalde Bussum de nationale pers met een voor die tijd fors bouwproject.

Ten zuiden van de Ceintuurbaan en ten oosten van de T.B.Huurmanlaan zouden 300 woningen worden gebouwd; getaxeerde kosten 3 miljoen gulden.

Verdeeld over een aantal jaren volgde de bouw van geheel Bussum Zuid. Daar bevond zich oorspronkelijk de "ENG" met akkers van 20 meter breedte en enige honderden meters lengte. Het bleek rond 1943 onmogelijk om tot overeenstemming over de koop te komen zodat de gemeente tot onteigening moest overgaan, hetgeen een lange procedure betekende. Het modernste winkel-centrum van heel het Gooi werd in 1965 opgezet aan de Koekoeklaan. In het Spiegel vielen oude villa's onder de slopershamer, daar ze in de jaren 1955-1965 moeilijk te verkopen waren. Een grote villa met een flinke lap grond bracht toen slechts 40 à 50 duizend guldens op. De prijzen zouden nu het 10-voudige hebben bedragen. Op de kale plekken werden flats gebouwd o.a. aan de Nieuwe 's-Gravelandse weg, de Kom van Biegel en op het terrein van het voormalige hotel Nieuw Bussum. Toen de prijzen van de villa's begonnen te stijgen, kwam de bezinning en keek men met afschuw naar de flats, die het unieke karakter van het Spiegel danig hadden geschonden. De overheid zag dit ook in en zorgde voor een bestemmingsplan, die het bijzondere karakter van het Spiegel thans beschermt. De bouw bracht werk in Bussum. Het aantal werklozen bedroeg in 1955 slechts 64. Dat waren in 1945 nog 431.

HET VERKEER ROND 1955

Het aantal auto's in Nederland bedroeg 300.000 stuks. Bussum had een flink aandeel daarin. De Bussumse Courant meldde bijna dagelijks ongelukken. Op een zaterdag vonden er zelfs zes plaats. De Huizerweg werd als levensgevaarlijk beschouwd.

De A.N.W.B. kwam er zelfs aan te pas en stelde verhoogde kruispunten voor. Er kon in die dagen niets in Bussum gebeuren of Clinge Doorenbosch maakte er een rijmpje op zoals b.v.

Verkeerslichten

Stop allemaal

ook voor het gele lichtsignaal

maar zijt gij al op de dwarse lijn

dan is het nog een veilig sein.

En verder geldt voor het straatlawaaï

op grachten, pleinen, straten.

Een spreekwoord algemeen bekend

Dat van de holle vaten.

OPENBARE GEBOUWEN

In 1954 werd een brandweerkazerne op de raadhuisgronden gebouwd. In 1977 vervangen door een gebouw aan de Brinklaan voor 3 miljoen gulden. De Sint Josephkerk werd gebouwd in 1954 (bouwkosten f 270.000,-), de Zuiderkerk in 1955 (bouwkosten f 240.000,-) en de Verlosserskerk in 1956 voor f 200.000,-. De Gooise Warande kwam tot stand in 1957 voor 1½ miljoen. Toen viel het even stil, maar vanaf 1960 toen het werkgedeelte van het raadhuis werd gebouwd à f 2.200.000,-, volgden in een hoog tempo rond 30 gebouwen, o.a. het politiebureau plus de gezondheidsdienst (3½ miljoen), 2 x Het Spant, eerst een semi-permanent gebouw, recent het huidige, kosten resp. 1,2 miljoen en ca. 14 miljoen, sportfondsenbad, Majella, Vitus College, Willem de Zwijger Lyceum, Goois Lyceum, Gooiland Mavo e.a. Alles bij elkaar een bouwactiviteit incl. aanleg riool in het Spiegel van globaal f 75.000.000,-. Afgebroken werd er echter ook, zoals de Gooise Boer, Jan Tabak, het Raadhuis anno 1885, de Gooise H.B.S., bioscoop Novum en het oude postkantoor aan de Havenstraat.

BIJZONDERE GEBEURTENISSEN SEDERT 1930

In het kader van dit artikel is slechts een willekeurige greep mogelijk. In de jaren 1962-1976 werd de riolering in het Spiegel voltooid. De totale kosten bedroegen 14 miljoen, dat was een iets ander bedrag dan dat men in 1940 voor ogen had, n.l. 1½ miljoen. Een verzoekschrift van 550 Spiegelbewoners van 24 februari 1933 werd hiermede echter gehonoreerd. In 1951 werd de T.V. studio Irene in bedrijf gesteld om 2 x per week een uitzending te verzorgen, enkele jaren later in het St.Vitusgebouw. Bussum is op weg de televisiestad van Nederland te worden, zo werd bij de opening geschreven. Op 28 april 1979 kwam er een einde aan de ruim 1000-jarige geschiedenis van de Erfgooiers. Na zeer vele en rumoerige vergaderingen werd Stad en Lande van Gooiland ontbonden. De komst van Vietnam en boot-vluchtelingen naar Bussum, die ondergebracht werden in villa Amalia confronteerde de Bussumers rond 1980 met de ellende in de wereld.

Om de kwijnende Bussumse middenstand op de been te helpen, werd in 1952 het z.g. Kernplan opgesteld, gevolgd door een schetsontwerp reconstructieplan centrum Bussum.

Tenslotte na veel tegenstand en bezwaarschriften -vooral tegen de grote omvang van het plan- werd in januari 1983 door de raad het centrumplan goedgekeurd. Inmiddels waren veel Bussumse zaken verdwenen en was de opmars van supermarkten en niet-Bussumse bedrijven reeds begonnen. Aardig is te lezen wat ir. Gerber in 1935 stelde naar aanleiding van een request van de weduwe De Roeper, bewoonster van de villa "De Olmen", die vreesde dat tegenover haar villa winkels zouden worden gebouwd.

Aan het plantsoen staan kerken en scholen, het plantsoen is niet geschikt voor winkelbouw en dient een geëigend karakter te krijgen, gezien de huidige bebouwing.

De ironie van dit verhaal is, dat in 1982 de villa De Olmen gesloopt werd om plaats te maken voor winkelbouw. Het aantal inwoners, dat haar top bereikte in 1967 bedroeg rond 42.000 en daalde tot 34.500 inwoners in 1982. Bussum vergrijsde bovendien. Het percentage ouderen boven de 65 jaar is begin 1983: 19%. Het landelijk percentage is nu bijna 12%.

Er is veel goeds tot stand gebracht in het verleden, misschien zitten we zelfs in een te luxe jasje. Het levenspatroon veranderde enorm, oude waarden werden overboord gezet. De kerken liepen leeg, zo stootten de katholieken twee van de vier kerken af. Verschijnselen als nozems, provo's, kabouters, flower power, hippies, punckers volgden elkaar snel op, zij het in Bussum met mate. Drugsgebruik, geboortebeperving en echtscheidngen drukten ook hun stempel op de samenleving. Door de nog steeds heersende woningnood ontstond het fenomeen: krakers.

Anderzijds wierpen velen zich in de strijd voor het milieu, betoogden tegen kern-energie en atoombewapening of ijverden voor de derde wereld.

Bussum tuindorp werd tuinstad. Van 4½ miljoen auto's die Nederland nu heeft kreeg Bussum haar deel en zelfs meer dan dat door het doorgaande verkeer. De stille lanen en straten van 1930 werden verbreed en rechtgetrokken, meer verkeer en hogere snelheden aantrekkelijk. Evenals in 1955 noteert de politie veel te hoge snelheden. Dat kwaad is niet te bestrijden door politie en verkeersborden. Deskundigen zijn van mening, dat alleen door de wegen anders te construeren, de automobilist zijn snelheid automatisch zal aanpassen aan de aard van de weg. Vandaar het aanbrengen van verkeersdrempels in woonstraten. Voor al deze problemen staat Bussums Raad. Veel vrije tijd stoppen de raadsleden in hun raadswerk, maar helaas veelal zijn de problemen te ingewikkeld en is de papierstroom van rapporten te groot. Meer dan ooit zal men moeten luisteren naar de stem van de burgers, vooral naar hen die zich verenigd hebben in allerlei verenigingen, zoals b.v. milieu verenigingen, de Vrienden van het Gooi, buurtverenigingen, bejaarden en vele anderen.

In de komende 50 jaar zal de ontwikkeling van Bussum in hoge mate afhangen van de wijsheid van het Gemeentebestuur en de Raad. De zeer hoge werkeloosheid -hier nog relatief laag- en de daarmee samenhangende problemen zullen hun taak niet gemakkelijk maken.

G.M. Langemeijer.

Bronnen: De Bussumse Courant. Berichten over de Verkeersveiligheid -Uitgave
Direktie Verkeersveiligheid van het Min. Verkeer en Waterstaat. Voorlichtingsblad
Gemeente Bussum. Raadsverslagen en begrotingen Gemeente Bussum. Structuurplan
Bussum 1965. Kernplan 1952. Bussum anders...of niet? 1973. Schetsontwerp
reconstructieplan centrum Bussum-Een eerste poging tot het formuleren van
doelstellingen voor het gemeentelijk beleid van Bussum 1974-1985. Publieke Werken:
Uitgave 1943 door de vereniging van directeuren van gemeentewerken.
Dr. A.C.J de Vrankrijker.